

dandanes boljši položaj nego učiteljica. Služkinja dobiva vso oskrbo in najmanj 14 K mesečno, treba ji ni drugega znati nego pomivati. Učiteljica pa dobiva po 50—60 K mesečno; za hrano in stanovanje pa plača tudi 50—60 K, dasi ima bolj slabo hrano, nego jo imajo služkinje. Navadni hlapec dobi po 20 do 30 K, stanovanje in hrano; učitelj 66 K, od katerih plača za stanovanje 50 K, torej mu ostane kvečjemu 16 K, dočim hlapcu 20—30 K. Po § 55. naj pa živita učiteljica in učitelj stanovsko primerno. Kako stanovsko primerno živi učiteljstvo, naj dokaže izrek zdravnika, ki je pred nekaj dnevi rekel bolni učiteljici: „Vi ste sicer zdravi ali izstradani ste.“ Kako ume naša slavna šolska uprava socialna vprašanja in koliko ji je ležeče na izboljšanju učiteljskih plač, je najboljši dokaz nova uredba obrtnih pripravljavnic v Ljubljani. Vsak teden bo moral učitelj poučevati eno uro več in zato bo dobil 66 vinarjev več kakor poprej, zakaj prej so dobivali za tri tedenske ure za dobo 3½ meseca 75 K, sedaj bodo pa dobili za štiri tedenske ure po 82 kron, namesto 100 K. Že sedaj so tožili učitelji, da so ure na obrtni pripravljavnici preslabo plačane, sedaj se jim pa naloži novo breme z neprimerno odškodnino. Slavna vlada naj vpraša pri postrežkih, če hoče kateri izmed njih priti samo sedet eno uro za 66 vin. Stavimo, kar hoče, da ga ne dobi. Ljubljansko učiteljsko društvo je že pred petimi leti protestiralo pri pristojni oblasti proti takemu izkoriščanju učiteljstva, pa ni dobilo niti odgovora.

Kakšne so razmere v kranjskem šolstvu, kakšna nekvalifikovana samovolja kompromituje šolske zakone, naj dokazuje dejstvo, da je bila služba za Izlake razpisana do dne 6. avgusta, oddana pa je bila že 18. julija t. l. Menda še na Dunaju ne delajo tako!

Kak pedagoški neslan krop kuhajo v referentovi sobi vladne palače, nam sijajno izpričuje njegov ljubljeneec med nadzorniki, ki vlada ljubljanskemu šolstvu. Ta ima navado, da nastavlja že nekaj let po deških šolah izprašane učit. kandidatince kot supletinje v elementarne razrede, ko se je medtem dogajalo, da so morali učitelji poučevati deklice, dasi govorijo že zdrava pamet, da je bolje, če poučuje učiteljica deklice in učitelj dečke in ko velja še vedno pedagoško načelo, da je treba za elementarne razrede izkušenih učnih oseb.

Iz spominov nanj.

Spisal Pavel Flerè.

Mnogo sem že slišal o njem. Popolnoma naravno tudi, da sem se začel zanimati za moža, ki je bil o njem slave in hvale poln vsak tovariš, s katerim sem govoril o njem...

Vprašal sem enega:

„Kakšen je v narodnem oziru?“ Začudil se je, zasmejal se mi v obraz in dejal:

„Ti še vprašaš?“

Dovolj je bilo odgovora.

Vprašam drugega:

„Kakšen je kot stanovski tovariš?“

Debelo me je pogledal, pomilovanje sem čital v njegovih očeh — obrnil se je in šel.

Tretjega, s katerim sta službovala skupaj, sem vprašal: „Ali je dober učitelj?“

„Fant, če misliš norce briti z menoj, lahko greš!“ Razžalil sem ga v dno duše.

A vedel sem dovolj!

Vedel sem in spoznal ga kmalu tudi po njegovem delovanju, da je mož, cel mož, ki živi in umrje le svojim idealom;

Mislino, da je za enkrat dovolj teh grehov: človeku se krči sree ob takih žalostnih resnicah. Brez odlašanja je treba začeti s čiščenjem in zdravljenjem te globoke rane, da nam ne razje prav vsega šolskega ustroja in — kar je mnogo! — v učiteljstvu popolnoma ne ubije veselja do dela in namesto ljubezni ne razpali v njegovem srcu plamena srda in sovraštva, ki je hujše od zaničevanja!

Družba sv. Cirila in Metoda in slovensko učiteljstvo.

(S Štajerskega)

Mnogo se govori in piše o naši šolski družbi. S kritičkim očesom smo zasledovali polemiko v slovenskem časopisu ter molčali. Ker pa imamo tudi mi pravico — in to prej kakor kdo drugi — govoriti o družbi, hočemo povedati par jasnih, odločnih besed.

V klerikalnem časopisu čitamo dan za dnevom dolge jeremijade, ki nam že zdavna presedajo. To je živ dokaz, da se je z reformacijo družbe, t. j. da ne bo ta služila več klerikalnim, ampak v prvi vrsti narodnim namenom, porinil klerikalcem nož globoko med rebra. Zato tudi to jokanje in zdihoвање po klerikalnem časopisu.

Bili smo navzoči na družbinem občnem zboru v Bohinjski Bistrici. Tam je med drugim rekel dr. Žerjav: „Ni danes duhovščina več edini faktor, ki deluje na narodnem obrambnem delu; na njeno mesto so stopili že drugi.“ Klerikalci sedaj te besede zavijajo in mešajo, češ, da je govoril dr. Žerjav, da se mora duhovščina izključiti iz šolske družbe, da se je ne potrebuje več i. t. d. Vse to je izmišljena in namenoma skovana laž. Od narodnega delovanja pri šolski družbi se ni nikdar nihče izključeval in se ne bo. Pač pa izključujejo klerikalci sami sebe, ker so jim ljubše koristi klerikalizma, nego narodov blagor. Naše mnenje je, da je dolžnost vsakega narodno čutečega Slovenca, podpirati družbo z vsemi močmi, naj sede v odboru prištaši te ali one stranke, makari ako bi bili sami anarhisti, samo da družba strogo izvršuje svoj narodni program. Kdor pa deluje proti družbi, ta je brezdomovinec, izdajica svojega naroda. In takim renegatom so podobni naši rimski gospodje.

ki dela ne zase, ne za svoje koristi, ampak za tiste, ki potrebujejo opore, za vsakega, ki ga vidi, da se ne obdrži iz lastne moči...

Kot takega sem ga poznal iz njegovih del, tako sliko so mi naslikali o njem njegovi tovariši, njegovi prijatelji. A osebno še nisva bila znana.

Prišel je tudi ta dan.

Učiteljstvo je zopet slavilo svoj dan, zopet si krepilo moči za čas, ko si ne bo moglo celotno segati v roko, brati v očeh svojega tovariša isto, kar izražajo njegove oči: „Zaveza“ je zborovala.

Pod visokim kostanjem, naslonjen na njegovo deblo, obsenčen z njegovim listjem, je stal in z zanimanjem ogledoval vrvenje, ki se je vršilo pred njim in okolo njega; veselje je bilo v njegovih očeh, ko je gledal na te čile vrste, ki se bojujejo za iste ideje kot on, ki so prišle iskat moči za nadaljni boj...

Nevede, kdo je; navede, kako — sem stal pred njim.

„Flerè Pavel.“

„Strmšek.“

Moja duša je hrepenela k tebi; ni poznala tvojega lica, a neka moč jo je silila, da se obrne do tebe, da dobi v tebi

Gospodje Hrvati, Mandić, Laginja, Spinčić! Od te strani si pošteno oglejte naše klerikalce! Razumemo, da ti ljudje niso bili nikaka privlačna sila za vas, ker ste možje poštenjaki in nočete žrtvovati svojega ljubljene naroda za klerikalno bisago.

Gospodje Hrvati, Mandić, Laginja, Spinčić! Prav pošteno si oglejte naše brezdomovinske uničevalce Ciril Metodove družbe, ki bi morala biti vsakemu Slovencev sveta svetinja, na katero pa klerikalni narodni izdajalec pljuje blato in smrad ter skrunijo pred vsem svetom lastni narod v smeh in grohot našim nemškim in laškim napuhnjencem. Takega stupenega dejanja so zmožni edino naši klerikalci, zato dobro vemo, da se vsakemu poštemu in narodnemu Slovanu — naj ima duhovski ovratnik ali ne — gabi in gnusi to satansko početje.

Naša duhovščina je bila zadnji dve desetletji tista ceklja, ki je zavirala vsako uspešno narodno-obrambno delo. Ravno tako je bilo tudi pri šolski družbi. Jasen dokaz za to nam je onih par tisoč kronic, katere so nabrali vsako leto klerikalci ki se vedno bahajo, da imajo tri četrtine slovenskega ljudstva na svoji strani. Zakaj niste nikdar dokumentirali svoje narodne požrtvovalnosti za družbo v primeri svojih pristašev in to celo takrat ne, ko je bila družba v vaših rokah? Zopet dokaz, da našim klerikalcem šolska družba ni bila nikdar pri srcu. In taki ljudje odločujejo o usodi slovenskega naroda. Počakajte, da se narod zave in takrat bo obračunal z vami, kakor se mora obračunati z izdajicami naroda. Da se bo to čimprej zgodilo, bo pripomoglo k temu slovensko učiteljstvo.

To učiteljstvo je vedelo vedno izvrševati svojo narodno dolžnost, ter je tudi takoj ob ustanovitvi družbe zastavilo vse svoje moči in sile nji v prid.

Slovensko učiteljstvo je bilo že od nekdaj oni faktor, ki je prvo in v največji meri delovalo na narodno-obrambno polju. In temu narodnemu idealu se ni izneverilo do danes. Da je pa prišlo lansko leto do malenkostnega nesoglasja med učiteljstvom in družbinem odborom, je bila kriva netaktnost prejšnjega odbora, ki ni hotel sprejeti nobenega učitelja v odbor šolske družbe. Slovensko učiteljstvo bo vedelo podpirati po svojih močeh družbo ravnotako kot dosedaj. (Ne pa tako kot oni klerikalni profesor, poslanec in spe, ki je izjavil, da ne da od zdaj naprej niti vinarja več za družbo.) Ker klerikalci družbo bojkotirajo, hoteli jo uničiti, je dolžnost vsega naprednega učiteljstva, da se vrže z

nekaj, kar išče, česar potrebuje. Ne zavrni je; dovoli ji, da se objame s tvojo dušo in da hodi odslej z njo roko v roki; povsod in naj bo v najhujšem boju, naj bo v najbolj vročem metazu...

— Ne samo dovoljujem, prosim te za to. Vsak kdor, se mi hoče pridružiti, mi je ljub in drag; vsak kdor hodi ista pota, je moj prijatelj. Pristopi in hodi z menoj!...

To sta se pomenili najini duši, ko sva si stala nasproti; on je bral mojo prošnjo v mojih očeh, jaz pa sem čital odgovor v njegovih, v katerih je zablestelo in zaiskrilo...

Tedaj me je prijel za roko z obema svojima in mi jo stisnil:

„Zdravo!“

Tako sva se spoznala...

* * *

Prešlo je skoro leto, kar sem ga videl zadnjikrat. In tako stopim v krčmo ter natočim četrtinko, kar zaslišim svoje ime, obrnem se — ter se ustrašim...

V resnici! Nisem ravno boječ človek, a ko sem ga zagledal prej tako močno postavo, krepko in pokončno, sedaj

vso vnemo in energijo na delovanje v prid družbi. Apeliramo tem potom na vse tovariše, zlasti na gospice tovarišice, da store vse, da se ožive speče podružnice ter ustanove nove, kjer jih še ni. Vsaka občina na Slovenskem imej svojo podružnico, ki naj priredi vsako leto pod vodstvom učitelja ali učiteljice, ako ne več, vsaj eno veselico v prid družbi. Tako bomo zopet dokazali, da nam je pred vsem na srcu blagor naroda, iz katerega smo izšli.

Pismo iz Trsta.

Škedenjsko vodstvo.

Poleg italijanskih učiteljev sta bila, kakor sem zadnjič omenjal, imenovana tudi voditeljema na slov. šolah dosedanjačasna voditelja: Josip Gorkič za Bazovico in Vinko Trobce za Trebče. Slovensko javnost pa zanima mnogo bolj, kako se je rešilo vprašanje škedenjskega vodstva.

V Škedenju je mešana šola ital.-slov. Pravzaprav je to slov. šola z ital. vzporednicami, ker so na slov. šoli ustanovili vzporedne ital. razrede: Do sedaj je bilo mesto voditelja nekako posestno stanje Slovencev. Prvi vodja mešane šole je bil blagopokojni Čenčur, odličen Slovenec; a za zadnjega, g. Soviča, bi se Italijani prav lepo zahvalili, ako bi ga jim hoteli prištevati. Za to šolo bi bilo pač umestno, da bi se zavzeli ter zahtevali Slovenca.

Ker so slov. učitelji dobro vedeli, da tržaška vlada ne bo imela nobene moči, da bi zahtevala ločitev ital. vzporednic, kakor to zahteva moderna pedagogike in kar je predlagalo slov. učiteljstvo v posebni resoluciji, izročeni vladi, so napravili nekateri slov. učitelji izpit iz italijanščine. — Ko je magistrat videl, da so slovenski učitelji napravili to potezo, ga je začelo skrbeti, kaj bo. Iskali so v vseh mogočih luknjah, a ni bilo dobiti Italijana, ki bi imel najmanjši papir — kakor ga je imel upokojeni voditelj Tavčar (čisto ital. ime) — kjer bi stalo zapisano, da sliši slovensko govoriti. Končno so vendarle dobili dva, ki sta obljubila, da napravita izpit.

Podala sta se k izkušnji in — padla. Kaj zdaj? Mestni svet se je vendarle izvil in odlašal imenovanje, ne da bi vlada mignila s prstom. Enemu teh dveh žalostnih junakov je dala 200 K podpore, da si nakupi slov. knjig in se gre v počitnicah

sključeno pri mizi, kjer je sedel in srkal juho s krožnika, ko sem se ozrl v njegov upadli obraz, sem se ustrašil — ne njega: za njega...

Opazil je moj vprašujoč pogled, se nasmehnil ter dejal: „Vidiš tako-le me je potrla, a strlo me še ni,“ in zravnal se je.

Vesel sem mu podal roko, mu jo stisnil ter prisedel.

In on je govoril:

„Človek se stara, četudi bi še ne bilo treba. Toliko je še dela na vseh popriščih, toliko še čaka vsakega posameznika, a upiraj se usodi! Vstala je nova stranka; močna, krepka; taka, kakršne je štajerski Slovenci še nismo imeli. Zdaj je začetek, a treba je dela, dela in zopet dela, da ne omahnemo v ono gnilo letargijo, ki nas je davila toliko časa in bi nas tudi zadavila, da se nismo dvignili iz lastne moči; raztrgali okove, ki so nam jih naložili oni ljudje, katerim je delo za narod, delo za svoj žep. Tako bi rad in bom še...“ In razkladal je dalje svoje načrte, kako je treba opomoči še prostemu ljudstvu, da se otrese spon, ki mu žulijo kožo. „A slab sem, slab, vedno slabši.“

Žalost je bila na njegovem obrazu, žalost je sijala iz njegovih oči.

na Kranjsko učiti slovenščine. Ko se je vrnil, je znal toliko kot prej. Šel k izkušnji in jo — prebil. Da je bilo to mogoče, nam morda pojasni sledeče:

Novi škedenjski voditelj Križan je odkrit klerikalec in osebni prijatelj škofa Nagla. Na nobeni klerikalni prireditvi ga ni manjkalo. Pesnil je pod imenom „Ozociatto“ nabožne prigodnice. V svojem domu ima brezštevilno lestencev, podobice in kapelice, da se mora Brezje skriti pred njim. Že par let je hodil o Božiču in Veliki noči po cerkvah napravljat jaslice in božji grob. Tak mož pač z lahkoto napravi izpit na vsaki c. kr. šoli v dobi „liberalnega“ Marchetovega ministrovanja.

Ta slučaj nam ne kaže samo moči klerikalcev tudi že v Trstu, ampak nam tudi slika, koliko je vredno Venizianovo liberalstvo. Kak klerikalec je Križan, je njemu, nevrednemu članu rimske-framasonске lože in osebnemu prijatelju velikega orijenta dobro znano; a nemalo ga ni oviralo, da mu je poveril tako važno šolo in s tem odjedel Slovincu mesto. Dostaviti moram, da oba slovenska kompetenta nista morda iz F. ali Gr. kalibra temveč mirna — morda še preveč — in krotka nasproti magistratu, a nista našla milosti.

Oglejmo si sedaj še moralo „klerikalca“ Križana. V mestu je bil meščanski učitelj z dobro plačo, lepo bodočnostjo in nobeno odgovornostjo.

Sedaj ima manj dohodkov, dela čez glavo in veliko odgovornost, a ni se pomišljal ne trenutke, da je odjedel mesto Slovincu-kolegi. Če je morda gospod P. zapisan za liberalca, pa gospod K. nima gotovo tega madeža. Koliko se on muči s cerkvenim petjem, orgljanjem v raznih cerkvah, a vendar ni našel milosti. Zakaj vse to? Le edino za to, ker je klerikaleem „suprema lex: „Škoduj bližnjemu!“ in ker hodita Venizeanov liberalizem in Naglov klerikalizem tesno objeta, kadar gre proti Slovanom.

Izpred upravnega sodišča.

Vpokožitev ravnatelja J. Lapajneteta pred upravnim sodiščem na Dunaju dne 15. junija t. l.*)

Njegova pritožba se je glasila: Ivana Lapajneteta, ravnatelja mešč. šole v Krškem, pritožba zoper odlok c. kr. naučnega

*) Svoječasno smo obljubili, da bomo natančneje poročali o tej pravdi, ki je v marsičem zanimiva in poučna. Danes pričenemo s tem poročilom.

Uredništvo.

„Ne nalagaj si vsega sam! Počij si nekaj časa, da si nabereš novih moči in zopet boš stal čil in krepak pred nami z zastavo v roki.“

„Ne morem, prijatelj, ne morem. Moja duša ne more sedeti mirna za pečjo, ko vidi, da se bije zunaj ljut boj — boj za prosveto in svobodo. Ne morem gledati, da bi drugi delali, jaz pa, ko še imam tudi nekaj moči, počival. Ne gre in ne sme biti tako! Narod potrebuje delavcev in korist vsakega posameznika se mora zapostaviti celokupni koristi narodovi!“

Vzpel se je pokonci in zopet je stal pred menoj oni ponosni Vekoslav, ki smo ga vsi občudovali, ga vprašali za svet in ga ljubili kot svojega očeta...

„Učitelj, ki sedi v teh burnih časih doma in pestuje samo kje v kakem kotu, cepi drva in pomaga še časih prati plenice, ni naroden, ni narodov učitelj! Zdravo, iti moram!“

Gledal sem za njim, kako je stopal pokonci, samozavestno, in inako se mi je storilo.

„Vekoslav, takih nam manjka; a žal, najboljše, najkrepkejšo moči nam ugrablja usoda.“

Izlil sem ostanek v čašo, izpil in šel.

(Dalje.)

ministrstva z dne 14. aprila 1906, št. 13.452, priobčen z odlokom c. kr. okrajnega šol. sveta krškega z dne 18. maja 1906, št. 1106, intimiranim dne 19. maja 1906.

Z izpodbijanim odlokom je naučno ministrstvo zavrnilo moj rekurz proti vpokožitvenem dekretu c. kr. dež. šolskega sveta za Kranjsko z dne 15. julija 1905, št. 3417, ter ga v polnem obsegu potrdilo.

Zoper ta odlok vlagam pravočasno pritožbo, ker sta s pravnega stališča krivični toli 1. uradna predčasna vpokožitev, koli 2. odmeritev pokojnine od letnih aktivitetnih dohodkov v znesku 3060 K, namesto od 3160 K.

Svojo pritožbo opiram na pomanjkljivost upravnega postopanja in na krivo uporabo zakona v izpodbijanem odloku.

Naučno ministrstvo je zavrnilo moj rekurz zoper uradno vpokožitev iz razloga, „da že vrsto let ne poseduje več zmožnosti, opravljati svojih dolžnosti kot učitelj in vodja šole“; na isti razlog je oprl svojo upokožitev tudi dež. š. svet kranjski, oba se pri tem sklicujeta izrečno na § 57. dež. zak. z dne 30. julija 1900, št. 17.

Izguba učne sposobnosti pa ni noben specifičen razlog v smislu § 57 cit.

§ 57 cit. dovoljuje vpokožitev le tedaj, „ako postane član učit. stanu po brezhibnem službovanju zaradi starosti, težkih telesnih ali duševnih napak ali drugih uvaževanja vrednih razmer nesposoben, izpolnovati svoje dolžnosti“. Pogoji v smislu § 57 cit. so torej: a) brezhibno službovanje do vpokožitve; b) po svojem postanku kvalificirana službena nesposobnost. — Naučno ministrstvo, ki me vpokojuje „ker sem že več let za službo nesposoben“, bije, ker obenem priznava obstoj pogoju ad a), samega se po zobeh. Tudi po postanku zatrjevanje moje učne nesposobnosti (pogoj ad b) se ni prav nič povpraševalo; da nisem ne prestar (57 let), ne duševno ali telesno bolan, sem dokazal z javnimi listinami, katere drugo uvaževanja vredne „razmere“ bi me bile storile za nadaljno službo nesposobnega, niti prva, niti druga instanca nista ne navedli ne dokazali. (Spominjam, da dež. zakon za Tirolsko tega vpoh. razloga sploh ne pozna, in da bi to mogli biti le konkretni, z učiteljevanjem nezdružljivi odnošaji.)

Izguba učne sposobnosti je nasprotje pridobitve učne sposobnosti. Gotovo se ima tudi učitelj, ki je postal učno nesposoben, upokožiti, ali ne po § 57. cit. dež. zakona, temveč zaradi tega, ker deficira glavni predpogoj njegovega imenovanja za definitivnega učitelja. Kakor so pa državni zakoni določili, kdaj in kako se učna sposobnost pridobi, tako so tudi le državni zakoni poklicani odločevati o vprašanju, kdaj in po kakem postopanju se ima izreči učna sposobnost za izgubljeno. Ako mi je aprila meseca 1871 (kot prvemu ljudskošolskemu učitелju na Kranjskem) c. kr. državna komisija priznala sposobnost, poučevati na meščanskih šolah, potem mi po m. m. te kvalifikacije kranjski deželni šolski svet na podlagi kranjskega deželnega zakona in po istem prikrojenega postopanja ne more vzeti. (K voditeljski sposobnosti zahteva omenjeni zakon, razen učne sposobnosti le še zmožnost k poučevanju krščanskega nauka).

§ 53. novele k drž. šolsk. zakonu (zak. z dne 2. maja 1883) določuje materijelne pogoje izgube pridobljene učne sposobnosti in postopanje za nje ugotovitev. Po § 53. novele zamore deželna šolska oblast učitelju ljudskih šol (v smislu zakona spadajo meščanske šole k tem), katerega službovanja ne zadošča, vzeti izpričevalo učne sposobnosti le tedaj, ako mu je dala priložnost